

Ірина Лиханова,
аспірантка НБУВ

Видавнича та бібліографічна діяльність учених української діаспори в Чехословаччині (1920—1941)

Невід'ємною складовою Національної бібліографії України є творчий доробок створених і діючих поза межами Вітчизни українських інститутів, вищих навчальних закладів, музеїв, бібліотек, які займалися і видавничою діяльністю, докладали чималих зусиль для підготовки бібліографії виданих ними праць.

Національна бібліографія (НБ) — невід'ємна складова розвитку кожної галузі знань.

Одним із важливих завдань НБ є введення до наукового обігу раніше недоступних і маловідомих документів та матеріалів. З метою одержання її повної й об'єктивної картини для вироблення на цій основі нових підходів до висвітлення суспільно-історичних та історико-культурних явищ доцільно узагальнити бібліографічну діяльність українських наукових осередків, окремих бібліографів за кордоном. Їхні праці — теж частина Національної бібліографії.

У перші три десятиріччя ХХ ст. в країнах Західної Європи виникла доволі численна українська політична еміграція¹, яка суттєво розвинула україніку, знайомлячи світ з феноменом українства і тим самим збагачуючи європейську науку та культуру. Центрами наукової діяльності української діаспори в Європі стали Прага, Відень, Берлін, Париж тощо².

Починаючи з 1921 р., у Празі, Подєбрадах й інших містах за підтримки Чехословацького уряду було засновано ряд українських інституцій, установ та організацій. Вони одержували від нього фінансову, юридичну, медичну допомогу. Тоді ж було створено й урядовий комітет для надання освіти українській молоді. Розгорнулася мережа шкіл, вищих навчальних закладів, академічних інститутів, видавництв.

¹ *Потульницький В.* Нариси української політології 1819—1991. — К.: Либідь, 1994. — С. 53—54.

² *Українська культура: Лекції за ред. Дмитра Антоновича.* — К.: Либідь, 1993. — С. 477.

У Празі з ініціативи Українського громадського комітету (УГК) було засновано Український громадський видавничий фонд (УГВФ, 1923—1932), який працював під керівництвом Є. Вирового та П. Богацького.

У 1924—1928 рр. УГВФ випустив: «Триста років українського театру» Д. Антоновича, «Історію кооперації» С. Бородаєвського, «Політичну економію» М. Тугана-Барановського, «Студії з української етнографії та антропології», «Геодезію» Л. Грабини, «Міцність матеріалів» С. Рідника³, — всього 35 томів наукових і науково-популярних праць.

УГК ініціював заснування 1923 р. Українського музею-архіву (фонд — 1500 часописів, три тис. різних предметів, близько 50 тис. документів, що стосуються 1917—1920 рр. та пізніших періодів). У створеній 1924 р. Слов'янській бібліотеці (фонд — 200 тис. томів) з часом було організовано український відділ (14 тис. томів). Члени адміністрації — В. Тукалевський (директор), проф. М. Михальчук (заступник), О. Гайманівський (зав. українським відділом).

З метою збирання і збереження документів з життя й діяльності української еміграції та політичних рухів у 1925 р. в Празі було засновано Музей визвольної боротьби України (МВБУ), який став одним із українських центрів архівних і речових зібрань за кордоном. Тут зберігалися архіви українських дипломатичних місій, таборів та інтернованих осіб, таборових громадських, культурних і навчальних організацій та закладів часів Першої світової війни, численні матеріали з політичного, культурного, наукового й мистецького життя

³ *Юркевич О. Т.* Українська книга в Празі в 1920—40 рр. // Теоретичні та організаційні проблеми формування репертуару української книги та періодики: Доп. та повід. Міжнар. наук. конф. 25—26 серпня 1995 р. — Львів, 1996. — С. 91—92.

української еміграції, рукописи та ін. Його фунда-
тором і першим директором був Д. Антонович.

При Музеї працювала багата бібліотека. Пев-
ний час діяв видавничий орган — «Вісті Музею
визвольної боротьби України» (за редакцією
Д. Антоновича).

Один із важливих напрямів діяльності науко-
вих установ в еміграції — підготовка бібліогра-
фічних покажчиків. Спільні проблеми з цього
питання обговорювалися на Міжнародному з'їзді
бібліотекарів і шанувальників книги в Празі
влітку 1926 р., в якому брало участь 600 делегатів
від 30 країн. Українську делегацію очолював
літературознавець зі Львова О. Колесса. За його
доповіддю було прийнято резолюцію про ство-
рення центральної бібліотеки й архіву та архе-
ографічної комісії Прикарпаття. Прочитано до-
повіді: «Українські народні бібліотеки» М. Галу-
щинського, «Останні десятиліття української кни-
ги» І. Калиновича та ін. На книжковій виставці
експонувалися наукові праці, випущені видав-
ництвами «Слово», «Книгоспілка», Українським
науковим інститутом книгознавства тощо.

У цьому ж році створюється Українське то-
варство прихильників книги (УТПК) з центром
у Празі і з відділами у Львові, Ужгороді, Чер-
нівцях, Берліні, Парижі та інших містах (проісну-
вало до 1942 р.). Голова — проф. С. Сірополко
(до 1934 р.), його заступник — Є. Вировий.

Наукові доповіді, реферати, прочитані на за-
сіданнях УТПК, обговорювалися і, за можли-
вості, публікувалися. Влаштувалися виставки
українських видань (книжок, часописів, га-
зет). При Товаристві працювали комісії: Біб-
ліотечно-бібліографічна, де обговорювалися різні
питання теорії та методології української бібліо-
графії, й Редакційно-видавнича. Завдяки її діяль-
ності випущено значну кількість творів українсь-
ких класиків, наукових праць та бібліографічних
посібників, річні звіти УТПК, один номер бюле-
теня.

Українська еміграція видавала кілька книго-
знавчих журналів, де приділялася увага й бібліо-
графії. Так у «Книзі» (під ред. Д. Антоновича,
вийшов лише один номер у грудні 1921 р. у Відні)
були опубліковані бібліографічні відомості про
праці 150 українських письменників і вчених,
виходив «Літопис українських публікацій за 1918 р.»,
складений І. Калиновичем.

У 1922 р. в Подєбрадах побачило світ три
номери «Українського книгознавства» (під ред.
Л. Биковського). З української бібліографії в жур-
налі було надруковано такі статті: «Бібліотеко-
віана Національної Бібліотеки України» Л. Би-
ковського, «Покажчик книжок і відозв, виданих
у Тарнові в 1921 р. і до 1. X. 1922 р.» С. Сірополка,
«Покажчик видань культурно-просвітнього відділу

3-ої Залізної Дивізії інтернованої української
армії» М. Дарагана.

Журнал «Книголюб» (неперіодичне видання),
що виходив з 1927 р., публікував праці україн-
ських й чеських фахівців-бібліологів, доповіді
членів Товариства, зроблені на його засіданнях;
статті з бібліографії і книгознавства: «Органі-
заційні та теоретичні передумови створення украї-
нознавчого репертуару» Ю. Меженка (№ 3, 1927),
«Українська бібліографія на еміграції» С. Сіро-
полка (№ 1/3, 1927), «Культ Нарбута і мистецтво
нової української книги» Д. Антоновича (№ 1,
1927), «До психології читача та читання» Д. Чи-
жевського (№ 3/4, 1929) тощо. Вийшло 15 номерів
журналу, де було надруковано 66 статей 24 авто-
рів (Д. Антоновича, В. Біднова, Є. Вирового,
П. Зленка, В. Симоновича, С. Сірополка, В.
Січинського, Д. Чижевського та ін.).

У «Книголюбі» велися відділи: «Бібліотечна
справа», «Видавничо-книгарська справа», «Украї-
ніка» (різномовна), «Нові українські видання в
Чехії» та ін.

1928 рік відзначений виставкою українських
видань з книгознавства в Чехії за останнє де-
сятиліття, а також українських видань з Буко-
вини, влаштованою Товариством. 1932 р. воно
брало участь у підготовці книжкової виставки
Другого наукового з'їзду в Празі. Управа УТПК
створила президію Бібліографічно-виставкової
підкомісії цього заходу. Роботою останньої ке-
рував С. Сірополко. На організованій нею ви-
ставці українських емігрантських видань (1922—
1932) було представлено матеріали, підготовлені
українськими дослідниками з різних галузей знання.
Підкомісія видала бібліографічні покажчики, впо-
рядковані П. Зленком, З. Кузелею, П. Богацьким.

Товариство намагалося підтримувати постійний
зв'язок з бібліографічними центрами України —
Книжковою палатою, УНІК, Всенародною бібліо-
текою України, з чеськими бібліографічними
товариствами, бібліографами та книгознавцями.
Так, С. Сірополко входив до складу управи Чесь-
кого книгознавчого товариства. У 1925—1926 рр.
дослідник вів український бібліотечний відділ у
празькому щомісячнику «Славянская книга» (ви-
ходив до 1932 р.). Він реєстрував українські
видання, що з'являлися поза межами Польщі й
України, відображав поточну бібліографію з
україніки і видання в Чехословаччині. Україн-
ською мовою тут було надруковано статті: «П'ємонт
української наукової думки» О. Лотоцького,
«Наукова робота професорів Українського універ-
ситету в Празі» Р. Лашенка, «Шевченкознавство
в 1925 р.» В. Дорошенка⁴.

⁴ Сірополко С. Українська бібліографія на еміграції
за десять років // 2 Український науковий з'їзд у Празі
20—24 березня 1932 р. — Прага, 1934. — С. 93—95.

УТПК мало свою бібліотеку. В 1929 р. при ньому було засноване представництво Паризької бібліотеки ім. С. Петлюри⁵.

Через різке зменшення пожертв у 1931 р. Товариство згорнуло і через рік припинило свою видавничу діяльність⁶.

8 лютого 1934 р. відбулися перевибори керівництва УТПК і головою обрано В. Січинського. Йому вдалося видати його річний звіт, резюме прочитаних доповідей. Товариство організувало також цікаву бібліофільську анкету-конкурс на краще українське видання.

Видавнича робота проводилася і у вищих навчальних закладах, при яких засновувалися наукові товариства та гуртувалися українські вчені. Першою вищою школою української еміграції за кордоном став Український вільний університет (УВУ), відкритий у 1921 р. з ініціативи віденського Союзу українських журналістів та письменників на чолі з В. Кушніром та О. Олесем.

Чимало наукових праць, збірників лекцій, навчальних та бібліографічних посібників виступив у світ видавничий відділ УВУ.

За перше десятиліття його діяльності вийшло 11 томів високим друком і 12 літографованих книг, два ювілейних збірники УВУ, дві книги про діяльність Університету в 1921—1931 рр. — з річними звітами, інавгураційними викладами ректорів та бібліографією наукових публікацій професорів. Бібліографія цих праць містить сотні назв.

Свої видання УВУ розповсюджував через Міжнародну обмінну службу, і тому вони надходили в усі найбільші бібліотеки та наукові установи світу. Видавнича діяльність цього закладу висвітлювалася і в «Бібліологічних вістях». Зокрема в № 4 за 1923 р. було вміщено огляд його нових видань⁷.

При УВУ функціонувала бібліотека (в 1938 р. налічувала 10 тис. томів). Нею керувала спеціальна комісія на чолі з Д. Антоновичем, який тривалий час безплатно виконував обов'язки бібліотекаря⁸.

30 травня 1923 р. при УВУ було засноване Українське історико-філологічне товариство (УІФТ) (голова — Д. Антонович, секретар — В. Біднов). Поступово воно об'єднало кращі сили

української наукової еміграції, залучило до роботи молодих дослідників: М. Антоновича, М. Гнатишака, О. Кандибу, Б. Крупницького, С. Наріжного та ін. Згодом членами УІФТ стали й українські науковці, які жили та працювали в Німеччині, Польщі, Франції, Америці.

Товариство гідно репрезентувало себе на міжнародних симпозиумах і конференціях, брало найактивнішу участь в організації двох українських наукових з'їздів у Празі (1926 та 1932 рр.).

Видавнича діяльність УІФТ значно ускладнювалася відсутністю державного фінансування. Однак воно випустило два томи праць (1926, 1939), ряд статей. За 15 років вийшло 47 публікацій.

Після недовгої перерви (1938—1939) Товариство відновило свою діяльність. У 1941 р. побачили світ третій і четвертий томи «Праць УІФТ». У 1945 р. воно передислокувалося до Мюнхена.

Наприкінці 1924 р. як його автономний орган був заснований Український академічний комітет (УАК). Мета створення — об'єднати українських наукових діячів, координувати їхню співпрацю в міжнародних наукових організаціях. Головою був обраний О. Колесса. Членами УАК були всі українські вищі навчальні заклади й наукові товариства в Чехії, Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові, Український науковий інститут у Берліні. Крім колективних, УАК мав і індивідуальних членів (О. Колесса, О. Лотоцький, С. Смаль-Стоцький).

З 1929 р. УАК почав видавати свій інформаційний бюлетень французькою мовою (у 1929—1931 рр. вийшло чотири номери). Того ж року при УАК було засновано фонд ім. Є. Чикаленка для видання праць цієї видатної особи і спогадів про нього та створено комісію для підготовки «Енциклопедії українознавства».

До міжнародних з'їздів славистів 1926 і 1932 рр. Комітет підготував спеціальне повідомлення та «Бібліографічний покажчик наукових праць української еміграції за 1920—1934 рр.», упорядкований П. Зленком, і ряд літературознавчих бібліографічних посібників. З початком війни робота Комітету припинилася.

Близько десяти років (1923—1933) активно діяв і Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова (УВПІ) в Празі. Серед його викладачів були такі відомі вчені, як А. Артимович, В. Барвінський, Л. Білецький, О. Шульгин, котрі брали участь у бібліографічному з'їзді в цьому місті (1926) та інших наукових форумах.

Видавнича комісія УВПІ, з тим товариством «Сіяч», куди входило 22 професори і 77 студентів, випустило 44 назви книг, головним чином підручної літератури, що йшла за кордон, зокрема й до Радянської України. Книги викладачів інституту друкувалися і в Українському видавничому фон-

⁵ Михальчук В. Українська бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі. — К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1999.

⁶ Бойко М. Історичними шляхами української бібліографії. — [Б. м.]. — 1984.

⁷ Видавнича діяльність Вільного Українського Університету в Празі // Бібліол. вісті. — 1923. — № 4. — С. 118.

⁸ Український вільний університет в Празі в 1926—1931 рр. — Прага, 1934. — С. 4.

ді в Празі. В 1929 і в 1933 р. було окремо видано збірники праць УВПІ (три випуски і відповідно — два).

Інститут мав книгосховище (10728 томів), що містило багато видань Київської археографічної комісії. Пізніше книги УВПІ передали до Слов'янської бібліотеки в Празі.

Наприкінці 1923 р. було створено Українську наукову асоціацію. Очолював її спочатку Б. Іваницький (ректор УГА), а з 1936 р. — К. Мацієвіч. Крім різних інших завдань, Асоціація мала займатися і видавничою діяльністю.

У 20—30-х роках у ряді наукових організацій активізується бібліографічна робота. Для Словника українських учених Асоціація почала збирати біобібліографічні матеріали. Було розроблено спеціальну анкету і надруковано відозву. Однак ідея видання не було втілено.

Однією з перших спроб відобразити наукову діяльність українських учених був підготовлений до Другого наукового українського з'їзду «Бібліографічний покажчик наукових праць української еміграції 1920—1931», складений П. Зленком і виданий у 1933 р. в Празі.

Його побудовано на основі зібраної ним картотеки видань української еміграції в ЧСР. Але посібник не відображав повною мірою наукового й культурного життя та досягнень української еміграції за одинадцять років. До нього не ввійшли статті, опубліковані в часописах і збірниках; роботи підготовлені до друку, але не видані; рукописи дипломних праць та докторських дисертацій, що знаходилися в архівах українських й іноземних вищих навчальних закладів; ненадруковані реферати.

Ці недоліки були спричинені обмалю часу на підготовку, браком коштів і тим, що на відозву Виставочно-бібліографічної підкомісії подати бібліографічні відомості про свої публікації відгукнулася незначна кількість науковців⁹.

Більшість відбитого в покажчику матеріалу описано *de visu*. Кожний опис твору містить вихідні дані праці (за відсутністю титулу — дані обкладинки), бібліографічні відомості: місце видання, видавництво, спосіб друку, друкарня, рік виходу, формат, кількість сторінок, число ілюстрацій, тираж, ціна, анотації.

Покажчик складається з дев'яти відділів: Загальний (книгознавство, бібліографія, бібліотекознавство); 1. Філософія, логіка, етика; 2. Релігія; 3. Соціальні науки (соціологія, соціографія, 4. Мовознавство; 5. Точні науки; 6. Прикладні знання; 7. Мистецтво; 8. Література; 9. Історія, географія, біографія (мемуари).

⁹ Зленко П. Бібліографічний покажчик наукових праць української еміграції 1920—1931. — Прага, 1932.

До розділу «Книгознавство» входять звіти УТПК, перелік видань, зміст «Книголюба»; праці відомих українських книгознавців (*Биковський Л.* Замітки про книгознавство і книгоживання. — Подєбради: Українське книгознавство, 1923; *Колеса О.* Рукописи й палеотипні книги південного Підкарпаття. — Прага 1927; *Лотоцький О.* Українська книга. — Прага, 1926; та ін.).

У розділ «Бібліографія» включено такі праці, як: *Биковський Л.* Замітки про чеську бібліографію. — Подєбради, 1927; *Михальчук М.* Картковий репертуар видань УСРР Української книжкової палати. — Прага, 1929; *Наріжний С.* Слов'янський огляд і україніка в ньому. — Прага, 1931; *Наріжний С.* *Ucrainica* в чеському історичному часописі. — Львів, 1929; *Сірополко С.* Українська бібліографія та бібліографія україніки в галузі філології. — Прага, 1931 та ін.

Матеріали *Л. Биковського* «Бібліотечна праця в Чехословаччині 1924—1929 рр.» і «Національна бібліотека Української Держави 1918—1921 рр.», *С. Сірополка* «Короткий курс бібліотекознавства, історія, теорія та практика бібліотечної справи», й ін. — зміст розділу бібліотекознавства.

У посібнику (154 с.) — 798 праць, іменний покажчик авторів, перекладачів, редакторів, покажчик гасел у творах анонімних, збірниках і періодичних виданнях, подано список скорочень, помилки друку та додатки.

Найдокладніше, як на той час, було опрацьовано персональну бібліографію, що охоплювала твори видатних діячів української науки. Так, у науковому збірнику «Пам'яті професора Василя Біднова» (Прага, 1936) є розділ з бібліографії праць ученого (114 поз.)¹⁰.

У 1942 р. в Празі вийшла «Бібліографія праць проф. Д. Дорошенка за 1893—1942 рр.», що складалася з таких розділів: Окремі видання; Статті і замітки в періодичних виданнях і збірниках; Перекази; Рецензії та бібліографічні замітки.

Включено сюди й статтю про наукову та літературну діяльність ученого, майже всі твори, за винятком деяких статей у «Раді», «Дніпровських хвилях», інших часописах, відсутніх у закордонних зібраннях у повному комплекті; перелік 804 робіт ученого, які супроводжуються рецензіями та перекладами з посиланнями на джерело. Хронологічний покажчик праць науковця впорядковано за роками видань¹¹.

З посібників, що обіймають усе українознавство, слід назвати «Покажчик нової української літератури в Росії за 1798—1897 рр.» (Прага, 1925) Д. Дорошенка.

¹⁰ Пам'яті професора Василя Біднова. — Прага, 1936. — С. 29—32.

¹¹ Бібліографія праць проф. Д. Дорошенка за 1893—1942 рр. — Прага, 1942.

Бібліографію з окремих ділянок українознавства розробляли також: з книгознавства — Л. Биковський, філософії — Д. Чижевський, релігії — З. Кузеля, мови — І. Огієнко, О. Колесса й інші, історії — Д. Дорошенко, С. Наріжний та ін.¹²

«Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами» (Прага, 1942, ч. 1) С. Наріжного вийшла під егідою МВБУ. В № 3/4 журналу «Книголюб» за 1931 р. був надрукований бібліографічний огляд цього дослідника «Українські публікації до всесвітньої історії»¹³. Він постійно вів рубрику аналізу матеріалів з україніки в журналі «Слов'янський огляд». На жаль, досі повний список праць С. Наріжного не складено й бібліографію їх не видано.

«Матеріали для бібліографії визвольної боротьби України» П. Зленка побачили світ у: вип. 1. «Зимовий похід» (Прага, 1935), вип. 2, ч. 1. «Українські Січові Стрільці» (Варшава, 1935). За його ж редакцією в 1935 р. вийшов «Показчик української пластової літератури», складений Д. Козицьким (включав 176 назв)¹⁴.

А через чотири роки Українська бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі видала посібник П. Зленка «С. Петлюра. Матеріали для бібліографічного показника». В передмові він писав: «<...> хоч які несприятливі умови для бібліографічної праці на еміграціях, все ж потрібно вже і нині занотувати всі ці потрібні нашим дослідникам матеріали та допомагати їм в їх дослідницькій і творчій праці для добра наших дітей і поколінь українського народу. Не прийшов час на заложення повної бібліографії про С. Петлюру, але життя вимагає, щоб в міру можливого вже були зроблені бодай і не повні спроби такої бібліографії»¹⁵.

Саме праця П. Зленка і була однією з перших спроб такої бібліографії. Посібник неповний — (72 с., 958 джерел), оскільки відображає тільки матеріали із зібрань бібліотек Праги, систематизовані за певними рубриками. Подано показчик авторів, рецензентів, редакторів, список скорочень. Складається з двох частин: перша — «Література до 1936 р.» — включає такі рубрики: книги про нього (українською та іноземними мовами); статті в журналах, збірках, газетах, поезії, присвячені С. Петлюрі; публікації в німецьких, французьких, польських, російських періодич-

них виданнях. Друга — «В десятю річницю трагічної смерті С. Петлюри», — поділена на рубрики: книги про нього та інші окремі видання; статті в журналах, збірниках, газетах тощо.

Бібліографічні показники з окремих галузей науки друкувалися як додатки до підручників, наукових праць викладачів вищих навчальних закладів Чехословаччини. Наприклад, бібліографію містять праці Д. Дорошенка «Огляд української історіографії» (Прага, 1923), Д. Антоновича «Триста років українського театру» (Прага, 1925) та ін.

Реєстрація українських видань, а також україніки (в тому числі іноземними мовами) велася на сторінках періодичних видань — спочатку в журналі «Славянская книга», потім у «Книголюбі». В рубриці «Україніка» подавався перелік видань чеською, російською, англійською, німецькою, італійською, французькою і польською мовами. «Вміщенням цих відомостей, — зазначав С. Сірополко, — українська еміграція йде назустріч реалізації наміченої Всеукраїнською Академією Наук праці по складанню Всеукраїнського бібліографічного репертуару»¹⁶.

Бібліографію з україніки склали І. Калинович, З. Кузеля та ін. У галузі літературознавчої бібліографії плідно працювали І. Огієнко, Л. Білецький, М. Гнатишак, П. Богацький та ін.

Український бібліограф і літературознавець П. Богацький до 1922 р. проживав у Радянській Україні. 1909 р. він заснував у Києві журнал «Українська хата» (редагував до 1914 р.), був активним співробітником журналу «Книгар». Пізніше емігрував до Чехословаччини, займався бібліографічною роботою в галузі науково-допоміжної літературної бібліографії¹⁷.

Редагував видане 1926 р. УГВФ «Перше посмертне видання творів Г. Чупринки з матеріалами до історії тексту» та уклав бібліографічний показчик «Матеріали до критичного видання творів Грицька Чупринки» (447 поз.). Складено його за такою структурою: дезидерати науково-критичного видання його творів; матеріали історії тексту Г. Чупринки; хронологічний показчик творів письменника; видання творів; бібліографія — СUPRYNKIANA; присвяти Г. Чупринці; алфавітний показчик поезії (у першому посмертному виданні творів). Хронологічний показчик творів розміщено за роками видань — ті, що вийшли з 1907 по 1919 р. — за алфавітом. Усі інші розділи

¹² Професор Симон Наріжний // Укр. історик. — 1983. — № 2/4. — С. 190.

¹³ Книголюб. — Прага, 1931. — № 3/4. — С. 130—176.

¹⁴ Савчук Б. Український пласт 1911—1939. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. — С. 181.

¹⁵ Зленко П. Симон Петлюра: Матеріали до бібліографічного показника. — Париж, 1939. — С. 3.

¹⁶ Сірополко С. Українська бібліографія на еміграції за останні десять років // 2 Український науковий з'їзд у Празі 20—24 бер. 1932 р. — Прага, 1934. — С. 94.

¹⁷ Енциклопедія Українознавства. — Париж; Нью-Йорк, 1955.

розташовано за хронологією¹⁸. Пропонується перелік видань, що вийшли окремими збірками, список літературно-критичних статей і рецензій. Розділ «Бібліографія — СУПРІНКИАНА» — включає 78 літературознавчих та художніх творів, присвячених письменникові.

Показчик неповний, має неточності, помилки, йому бракує змістовних анотацій і ґрунтовного довідково-бібліографічного апарату.

Видавці мали складне завдання установити тексти творів Г. Чупринки й тоді підібрати їх для повного науково-критичного видання. Але на той час не були зібрані автографи його творів. Тексти перевірялися за першодруками та виданнями, які контролював сам автор. З метою виявлення друкованих праць були переглянуті зібрання празьких бібліотек, а також приватних бібліотек у Відні, Львові, на Волині. Зібрані твори не вичерпували всієї спадщини. Не вдалося укладачам знайти й необхідні бібліографічні матеріали, що ускладнювало датування та хронологічне впорядкування творів письменника.

У передмові П. Богацький писав: «Завданням науково-критичного видання творів Г. Чупринки є подати точну бібліографію всенюї літератури про автора, бо, не знаючи де друкувався той чи інший твір автора, де містилась та чи інша стаття про нього, не можна приступити до наукового вивчення творчості Грицька Чупринки. Не менш потрібний і точний опис бувших до цього видань творів поета, а згодом, коли будуть знайдені його автографи, — то й генеральна реєстрація та систематичний опис, з усім багатством сучасних наукових прийомів, всієї автографічної спадщини поета, так само й спис його листування. Основну базу для науково-критичного видання творів ми й пробуємо дати нашим першим посмертним виданням»¹⁹.

Здійснюються й перші спроби поточної інформації з питань літературознавства, друкуються інформаційні огляди. В журналі «Народознавство» (ч. 1, Прага, 1932) було надруковано огляд П. Богацького «Нове про Шевченка» (Інформ. огляд за 1924—1925 рр.). У матеріалі подаються короткі нотатки (без оцінних характеристик про найважливіші публікації українських літературознавців, критиків), присвячені творчості Т. Г. Шевченка.

Інакше побудовано річні інформаційні тематичні огляди В. Дорошенка, наприклад, «Шевченкознавство в 1925 р.» (Славянская книга. — Прага, 1926. — Ч. 44. — С. 215—220). Їх достоїнством було охоплення не лише літературознавчих і критичних матеріалів, а й текстів ху-

дожньої літератури, чітко зумовлені критерії відбору матеріалів, високою культурою вирізнялося бібліографічне опрацювання.

Слід відзначити бібліографічні праці й огляди українських науковців у зарубіжних наукових виданнях, зокрема журналах. Українські вчені співробітничали в іноземних наукових виданнях, але повної бібліографії їхніх праць, що публікувалися у них, тоді не було складено.

«Завданням майбутнього дослідника, — зазначав С. Наріжний, — буде справа вичерпуючої бібліографії наукових та інших публікацій української еміграції іноземними мовами в іноземних виданнях. Здійсненню цього послужить і зібраний вже самими емігрантами матеріал, як от в Зленковому бібліографічному показнику, а ще в більшій мірі Книгових оглядах»²⁰.

Розвиток української бібліографії зумовив потребу опрацювати й бібліографію бібліографії. Першу, більш-менш повну, як на свій час, бібліографію української бібліографії склав Є. Пеленський. Короткі огляди дали в своїх працях І. Левицький, Д. Дорошенко, С. Єфремов. У цьому напрямі працював і видатний бібліограф С. Сірополко. У 1931 р. в Празі вийшла його «Українська бібліографія та бібліографія українки в галузі філології».

У той період недостатньо було опрацьовано бібліографію української бібліографії, бібліографію наукових публікацій української еміграції іноземними мовами і в іноземних виданнях. Українська еміграція в Чехословаччині через об'єктивні обставини не змогла створити центральну книгозбірню своїх видань, що ускладнювало їх бібліографування. Частково сприяли розв'язанню цієї проблеми періодичні видання та окремо випущені бібліографічні показники української еміграції.

Сьогодні постало завдання ввести в науковий обіг її видавничу продукцію. Українська книга в Чехословаччині має зайняти своє місце в Національній бібліографії.

¹⁸ *Богацький П.* Матеріали до критичного видання творів Грицька Чупринки. — Прага, 1926. — С. 16.

¹⁹ Там же. — С. 17.

²⁰ *Наріжний С.* Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. — Прага, 1942. — Ч. 1. — С. 249.